

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор Інституту держави і
права імені В. М. Корецького
НАН України

«30» червня 2026 р.

ВИСНОВОК

Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації Гараєвої Зохи Ельбрусівни на тему:
«Теоретико-правові засади права пацієнта на отримання медичної
допомоги», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

ВИТЯГ

з протоколу № 8 від 28 червня 2026 року
засідання відділу теорії держави і права

Присутні: д.ю.н., проф., завідувач відділу Пархоменко Н. М., д.ю.н., проф.,
заступник директора Інституту, науковий керівник Оніщенко Н. М., д.ю.н., проф.
Кубко Є. Б., к.ю.н., ст.н.сп. Богінч О. Л., к.ю.н., ст.досл. Сунегін С. О., к.ю.н.,
ст.н.сп. Тараконич Т. І., к.ю.н., ст.н.сп. Львова О. Л., к.ю.н. Клещенко Н. О.,
к.ю.н. Васецький В. Ю., аспірант Гараєва З. Е.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Обговорення дисертаційного дослідження
аспірантки відділу теорії держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Гараєвої Зохи Ельбрусівни на тему: «Теоретико-правові засади права пацієнта
на отримання медичної допомоги», поданого на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо його рекомендації до захисту в
разовій спеціалізованій вченій раді. Тема дисертаційного дослідження
затверджена Вченою радою Інституту держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, протокол № 11 від 30 листопада 2023 року.

СЛУХАЛИ: Доповідь здобувачки наукового ступеня доктора філософії
Гараєвої З. Е. про результати підготовки дисертації на тему «Теоретико-правові
засади права пацієнта на отримання медичної допомоги», поданої на здобуття
ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Під час виступу здобувачка обґрунтувала актуальність теми
дисертаційного дослідження. Вона зазначила, що право пацієнта на отримання
медичної допомоги належить до фундаментальних соціальних прав людини,
закріплених як у міжнародно-правових актах, так і в Конституції України. Однак
між його нормативним визнанням і реальною можливістю ефективної реалізації
в Україні досі зберігається істотний розрив. Актуальність дослідження

зумовлена глибокою структурною трансформацією національної системи охорони здоров'я від патерналістської до пацієнтоцентричної моделі, викликами воєнного стану, цифровізацією медичної сфери та євроінтеграційними процесами, що вимагають гармонізації законодавства з *acquis* ЄС у сфері прав пацієнтів.

Доповідачка визначила мету дослідження: комплексне дослідження теоретико-правових засад права пацієнта на отримання медичної допомоги. Відповідно до поставленої мети здобувачка визначила основні завдання дослідження:

- розкрити генезис права пацієнта на отримання медичної допомоги та простежити еволюцію уявлень про медичну допомогу в контексті історичної ретроспективи;
- з'ясувати методологічні засади дослідження права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- визначити поняття та юридичну природу права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- охарактеризувати механізм забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- проаналізувати структуру механізму забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- дослідити нормативно-інституційну модель забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги в Україні;
- визначити особливості європейської моделі забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- з'ясувати структурні особливості механізму забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги в країнах ЄС;
- сформулювати перспективи удосконалення національного механізму забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги у контексті євроінтеграційних процесів.

Здобувачка охарактеризувала структуру роботи, яка складається з анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Гараєва З. Е. розкрила методологічну основу дослідження, яка ґрунтується на комплексному застосуванні діалектичного, системно-структурного, історичного, формально-юридичного, порівняльно-правового, герменевтичного, телеологічного методів, а також методів правового моделювання та статистичного аналізу.

Окремо доповідачка спинилася на основних положеннях наукової новизни. Вона обґрунтувала необхідність переходу від територіально орієнтованої до пацієнтоцентричної моделі реалізації права пацієнта на медичну допомогу, запропонувала теоретико-правову будову механізму забезпечення цього права (як систему функціонально інтегрованих блоків), а також модель «кваліфікованої медіації» як обов'язкового досудового елемента юрисдикційного захисту прав пацієнтів. Також було висвітлено концептуальну модель комбінованого інституту Уповноваженого з прав пацієнтів в Україні, засновану на принципі субсидіарності.

У підсумку доповіді Гараєва З. Е. зазначила, що проведене дослідження є одним із перших у вітчизняній теорії держави і права комплексним дослідженням, у якому право пацієнта на отримання медичної допомоги осмислено не як вузькогалузову юридичну категорію, а як багатовимірний правовий феномен, що перебуває на перетині гідності, свободи, соціальної справедливості, публічної відповідальності держави та сучасних технологічних трансформацій.

Після закінчення доповіді до Гараєвої З. Е. членами відділу теорії держави і права були поставлені такі запитання.

Д.ю.н., проф. Пархоменко Наталія Миколаївна:

Запитання: У роботі ви пропонуєте розглядати механізм забезпечення права пацієнта як систему, що включає не лише правові, а й технологічні та соціально-психологічні елементи. Чим зумовлений такий широкий підхід?

Відповідь: Дякую за запитання. Широкий підхід зумовлений самою природою досліджуваного права. Право на медичну допомогу не може бути реалізоване лише через формальні юридичні механізми. Його ефективність залежить від рівня правосвідомості та правової культури як пацієнтів, так і медичних працівників, від довіри до інститутів охорони здоров'я. В умовах цифровізації технологічний елемент (електронна система охорони здоров'я eHealth, телемедицина) стає системоутворюючим, а не допоміжним. Включення цих елементів дозволяє показати реальний шлях переходу від абстрактної норми до фактичного отримання пацієнтом медичної допомоги, що і є головною метою механізму забезпечення.

К.ю.н., ст.н.сп. Богініч Олег Леонідович:

Запитання: Чи вдалося вам сформулювати авторське визначення поняття «право пацієнта на отримання медичної допомоги»? Як ви розмежовуєте в роботі категорії «медична допомога» та «медична послуга»?

Відповідь: Так, у роботі сформульовано авторське визначення: право пацієнта на медичну допомогу – це гарантована державою та міжнародно-правовими актами можливість особи отримати професійну діяльність медичних працівників, спрямовану на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію, за умови дотримання принципів якості, доступності, своєчасності та поваги до гідності пацієнта. Щодо розмежування категорій: медична допомога виступає родовим поняттям як публічне благо, що охоплює превенцію, лікування, догляд і реабілітацію. Медична послуга є лише конкретизованою юридичною формою (договірною або адміністративною) реалізації права на медичну допомогу в умовах ринкової організації системи охорони здоров'я. Це розмежування дозволяє чіткіше визначити обсяг державних гарантій та межі договірної свободи.

К.ю.н., ст. досл. Сунєгін Сергій Олександрович:

Запитання: Враховуючи комплексний міжгалузевий характер досліджуваного вами права, прошу пояснити, чому дисертацію віднесено до загальнотеоретичної, а не галузевої спеціалізації?

Відповідь: Дякую за запитання. Дисциплінарна належність роботи визначається її предметом і метою. Предметом мого дослідження є не аналіз окремих норм медичного, цивільного чи адміністративного права, а визначення сутності, природи та місця права пацієнта на медичну допомогу в системі прав людини, розробка його понятійно-категоріального апарату, дослідження механізму його забезпечення як цілісної теоретичної конструкції, а також аналіз його історичного генезису. Це завдання належать до компетенції теорії держави і права. Норми галузевого законодавства використано як емпіричний матеріал для теоретичних узагальнень.

К.ю.н., ст.н.сп. Тараконич Тетяна Іванівна:

Запитання: Які європейські моделі забезпечення прав пацієнтів ви досліджували і які висновки зробили для України?

Відповідь: Я дослідила моделі Німеччини, Франції, Нідерландів, Польщі та Словаччини. Ці країни представляють різні варіанти страхової моделі (Бісмарка), а також досвід постсоціалістичних держав, що перейшли до страхових принципів. Основний висновок полягає в тому, що ефективність системи забезпечення прав пацієнта визначається не формальним типом фінансування, а системною взаємодією нормативної бази, інституційної спроможності, фінансових механізмів та ефективних процедур захисту. Для України важливим є досвід створення спеціалізованих інститутів (омбудсменів з прав пацієнтів) та позасудових механізмів компенсації шкоди, зокрема системи «безвинної» відповідальності (no-fault compensation).

Д.ю.н., проф. Кубко Євген Борисович:

Запитання: Як у вашому дослідженні враховано практику Європейського суду з прав людини, зокрема щодо права на життя (стаття 2) та заборони катувань (стаття 3) у контексті доступу до медичної допомоги в державних установах з позбавлення волі?

Відповідь: Дякую за запитання. Практика ЄСПЛ є важливою складовою мого дослідження. Європейський суд компенсує відсутність у Конвенції окремої статті про право на медичну допомогу через тлумачення прав на життя (стаття 2), заборону нелюдського поводження (стаття 3) та повагу до приватного життя (стаття 8). У роботі проаналізовано низку рішень, зокрема справи, де ненадання належної медичної допомоги особам, позбавленим волі, розглядалося як порушення статті 3, а також справи, що стосуються інформованої згоди (стаття 8). Ця практика дозволяє оцінювати неналежне лікування не лише як медико-організаційний недолік, а як порушення конвенційних прав людини, що є важливим для формування стандартів національного механізму забезпечення прав пацієнтів.

К.ю.н., ст.н.сп. Львова Олена Леонідівна:

Запитання: На яких історичних джерелах ґрунтується ваш аналіз генезу права пацієнта на медичну допомогу, зокрема на українських землях?

Відповідь: Дякую за запитання. Аналіз ґрунтувався на широкому колі джерел. Це, зокрема, «Руська Правда», яка містила згадки про оплату за лікування та компенсацію шкоди здоров'ю; «Ізборник Святослава» як збірник

медичних знань; статуту Київської Русі, що відносили лікарів до відання церкви; матеріали про діяльність Агапіта Печерського; «Пакти і Конституції Пилипа Орлика»; а також законодавчі акти Російської та Австро-Угорської імперій ХІХ – початку ХХ століття, зокрема «Лікарський статут» 1857 року та закони про соціальне страхування робітників 1912 року. Ці джерела дозволили простежити еволюцію від емпіричних та звичаєвих форм до комплексного конституційного права в сучасній Україні.

К.ю.н. Клещенко Наталія Олександрівна:

Запитання: У чому полягає запропонована вами модель «кваліфікованої медіації» для медичних спорів, і яке її теоретичне та практичне значення?

Відповідь: Дякую за запитання. Модель «кваліфікованої медіації» передбачає обов'язковий досудовий елемент юрисдикційного механізму захисту прав пацієнтів. Вона полягає у залученні кваліфікованих медіаторів, які мають спеціальні знання у сфері медичного права (за прикладом бельгійської та французької моделей), у поєднанні з наданням пацієнту безоплатної правової допомоги. Це дозволяє усунути процесуальну нерівність сторін (пацієнта та медичного закладу) та забезпечити оперативне позасудове відновлення порушених прав. Теоретичне значення моделі полягає в інтеграції альтернативного вирішення спорів у систему медико-правових гарантій, практичне – у розвантаженні судової системи та підвищенні доступності правосуддя для пацієнтів.

К.ю.н. Васецький Вячеслав Юрійович:

Запитання: У вашій роботі порушується питання запровадження інституту Уповноваженого з прав пацієнтів. Яку модель ви вважаєте оптимальною для України і чому?

Відповідь: Дякую за запитання. Я пропоную концептуальну модель комбінованого інституту Уповноваженого з прав пацієнтів, засновану на принципі субсидіарності. Ця модель передбачає відхід від єдиної централізованої структури. Вона включає створення незалежного центрального державного органу, який формує державну політику у цій сфері, та водночас функціонування розгалуженої мережі локальних представників пацієнтів безпосередньо у закладах охорони здоров'я. Такий підхід дозволяє поєднати макрорівень (стратегічне планування) з мікрорівнем (оперативне врегулювання конфліктів у місці надання допомоги). Ця модель є оптимальною, оскільки забезпечує оперативність реагування на порушення та водночас системність у захисті прав пацієнтів на національному рівні.

Після відповідей на запитання було озвучено висновок наукового керівника доктора юридичних наук, професора, Заслуженого юриста України, академіка НАПрН України **Оніщенко Наталії Миколаївни** з оцінкою роботи здобувачки в процесі підготовки дисертації та виконання індивідуального плану наукової роботи й індивідуального навчального плану.

Висловлюючи свою позицію щодо наукового рівня дисертації та ефективності виконання здобувачкою індивідуального плану наукової роботи й індивідуального навчального плану, Оніщенко Н. М. відзначила, що

дисертаційне дослідження Гараєвої З. Е. присвячене актуальній проблематиці теоретико-правових засад права пацієнта на отримання медичної допомоги. Робота виконана на високому теоретико-методологічному рівні. Здобувачка обґрунтовано застосувала сукупність філософських, загальнонаукових і спеціально-юридичних методів, що забезпечило комплексне осмислення досліджуваного права як багатовимірного правового феномена в умовах сучасних трансформацій.

Науковий керівник зазначила, що наукову новизну роботи становлять, зокрема, запропонована теоретико-правова будова механізму забезпечення права пацієнта на медичну допомогу, обґрунтування необхідності переходу до пацієнтоцентричної моделі, модель «кваліфікованої медіації» та комбінованого інституту Уповноваженого з прав пацієнтів. Особливої уваги заслуговує авторське розмежування категорій «медична допомога» та «медична послуга», а також комплексне дослідження структури механізму забезпечення цього права.

Оніщенко Н. М. підкреслила, що в процесі роботи над дисертацією Гараєва З.Е. зарекомендувала себе як самостійний, відповідальний і працездатний дослідник. Робота вирізняється ґрунтовним аналізом значного масиву джерел, зокрема міжнародно-правових актів та зарубіжного досвіду. Зауваження наукового керівника, висловлені в процесі підготовки роботи, повністю враховані авторкою, а освітню складову освітньо-наукової програми та індивідуальний план наукової роботи Гараєва З. Е. виконала в повному обсязі.

Відповідно, дисертаційне дослідження Гараєвої З. Е. відповідає вимогам, встановленим чинним законодавством України у сфері вищої освіти, та може бути рекомендовано до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді для присудження їй авторці ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
дисертації **Гараєвої Зохи Ельбрусівни** на тему:
«Теоретико-правові засади права пацієнта на отримання медичної
допомоги», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

1. Обґрунтування вибору теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Гараєва З. Е. обґрунтовано визначає зв'язок своєї дисертаційної роботи з актуальними науковими програмами, планами та темами. Вибір теми зумовлений необхідністю комплексного теоретико-правового дослідження права пацієнта на отримання медичної допомоги, яке набуває особливої актуальності в умовах реформування системи охорони здоров'я, цифровізації, воєнного стану та євроінтеграційних процесів, що вимагають гармонізації національного законодавства з *acquis* ЄС у сфері прав пацієнтів. Тема роботи відповідає сучасним викликам у сфері забезпечення прав людини та потребам удосконалення правового регулювання медичних відносин в Україні.

Проблематика здійсненого дослідження відповідає плану науково-дослідної діяльності Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Дисертація виконана в межах планових науково-дослідних тем Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України: «Оптимізація правотворчої діяльності: теоретико-прикладні засади» (номер державної реєстрації: 0121U114449), «Реалізація права: сучасний теоретико-методологічний концепт» (номер державної реєстрації: 0124U004586).

2. Мета і завдання дисертаційного дослідження

Метою дослідження є комплексне дослідження теоретико-правових засад права пацієнта на отримання медичної допомоги.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких основних завдань:

- розкрити генезис права пацієнта на отримання медичної допомоги та простежити еволюцію уявлень про медичну допомогу в контексті історичної ретроспективи;
- з'ясувати методологічні засади дослідження права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- визначити поняття та юридичну природу права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- охарактеризувати механізм забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- проаналізувати структуру механізму забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- дослідити нормативно-інституційну модель забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги в Україні;
- визначити особливості європейської моделі забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги;
- з'ясувати структурні особливості механізму забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги в країнах ЄС;
- сформулювати перспективи удосконалення національного механізму забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги у контексті євроінтеграційних процесів.

3. Об'єкт, предмет та теоретико-методологічна база дисертаційного дослідження

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації, забезпечення та захисту права пацієнта на отримання медичної допомоги.

Предметом дослідження є теоретико-правові засади права пацієнта на отримання медичної допомоги.

Методологічну основу дисертації становить сукупність сучасних загальнонаукових і спеціально-юридичних методів та прийомів наукового пізнання, що забезпечили комплексний аналіз теоретико-правових засад права пацієнта на отримання медичної допомоги. Вибір методів зумовлений особливостями предмета, метою та завданнями дослідження.

У роботі застосовано діалектичний метод, який дозволив розглядати право пацієнта на медичну допомогу як динамічне правове явище, що розвивається під впливом соціальних, політичних і правових трансформацій (підрозділи 1.1-1.3, 2.1-2.3, 3.1-3.3). Системно-структурний метод надав можливість дослідити механізми забезпечення прав пацієнта як цілісної системи взаємопов'язаних елементів (підрозділи 2.1-2.3). Історичний метод використано для аналізу генезису та еволюції права пацієнта на отримання медичної допомоги (підрозділ 1.1). Метод аналізу і синтезу застосовано під час вивчення наукових джерел, нормативно-правових актів та практики їх застосування (підрозділи 1.1-1.3, 2.1-2.3, 3.1-3.3). Методи індукції та дедукції дали змогу формулювати загальні теоретичні висновки на основі аналізу конкретних правових норм і практичних прикладів (підрозділи 2.2-3.3).

Серед спеціально-юридичних методів використано формально-юридичний метод, який застосовувався для аналізу норм Конституції України, Основ законодавства України про охорону здоров'я, міжнародно-правових актів у сфері прав пацієнтів (підрозділи 2.1-2.3, 3.3). Порівняльно-правовий метод дав змогу дослідити законодавство та практику забезпечення прав пацієнтів у країнах Європейського Союзу та зіставити їх із національною моделлю (підрозділи 3.1-3.3). Герменевтичний метод застосовано для інтерпретації положень нормативно-правових актів, а також рішень ЄСПЛ і Конституційного Суду України (підрозділи 2.1, 3.1, 3.2). Телеологічний метод використано для з'ясування мети та призначення правових норм, що регулюють відносини у сфері медичної допомоги (підрозділи 1.2, 1.3). Метод правового моделювання застосовано для формулювання пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства (підрозділ 3.3). Статистичний метод використано для аналізу емпіричних даних щодо стану забезпечення прав пацієнтів (підрозділи 2.3, 3.3).

4. Наукова новизна дисертаційного дослідження, теоретична та практична цінність одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є одним із перших у вітчизняній теорії держави і права комплексним, системним та міждисциплінарним дослідженням, у якому на основі інтеграції філософсько-правових, історичних, нормативних та євроінтеграційних підходів розроблено концептуальні засади забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги в умовах сучасних викликів (воєнного стану, цифровізації та транскордонної мобільності).

Наукову новизну дисертаційної роботи та особистий внесок здобувачки становлять такі положення:

у перше:

- запропоновано теоретико-правову будову механізму забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги, що охоплює такі функціонально інтегровані блоки: аксіологічно-засадничий, нормативний, інституційний, процедурний, матеріально-фінансовий, інформаційно-цифровий, контрольний, юрисдикційний, а також кризовий і антикорупційний блоки;

- обґрунтовано необхідність переходу від територіально орієнтованої до пацієнтоцентричної (портативної) моделі реалізації права пацієнта на медичну допомогу, у межах якої право не прив'язується до місця проживання або

реєстрації особи та реалізується незалежно від місця її перебування -- як в умовах внутрішнього переміщення, так і в умовах транскордонної міграції;

- запропоновано та теоретично обґрунтовано модель «кваліфікованої медіації» як обов'язкового досудового елемента юрисдикційного механізму захисту прав пацієнтів, що передбачає залучення кваліфікованих медіаторів, які мають спеціальні знання у сфері медичного права (за прикладом бельгійської та французької моделей), у поєднанні з наданням пацієнту безоплатної правової допомоги з метою усунення процесуальної нерівності сторін та забезпечення оперативного позасудового відновлення порушених прав;

- сформульовано авторську теоретико-правову конструкцію дуалістичної сутності права пацієнта на медичну допомогу в умовах цифровізації (коли цифрове здоров'я постає як самостійний об'єкт права) та обґрунтовано, що сучасне право на медичну допомогу невід'ємно охоплює право особи на захищені, зрозумілі й контрольовані цифрові умови лікування, включаючи захист від алгоритмічної упередженості систем штучного інтелекту під час прийняття клінічних рішень;

- розроблено концептуальну модель комбінованого інституту Уповноваженого (Омбудсмана) з прав пацієнтів в Україні, засновану на принципі субсидіарності, яка передбачає відхід від єдиної централізованої моделі та створення незалежного центрального державного органу, що функціонує у взаємодії з розгалуженою мережею локальних представників пацієнтів безпосередньо у закладах охорони здоров'я, що дозволяє поєднати макрорівень формування державної політики з мікрорівнем оперативного врегулювання конфліктів у місці надання медичної допомоги;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат медичного права шляхом чіткого розмежування категорій «медична допомога» та «медична послуга» на основі принципу синергії публічно-правового та приватноправового регулювання; при цьому обґрунтовано, що медична допомога виступає родовим поняттям як публічне благо, що охоплює превенцію, лікування, догляд і реабілітацію, тоді як медична послуга є лише конкретизованою юридичною формою (договірною або адміністративною) реалізації права на медичну допомогу в умовах ринкової організації системи охорони здоров'я;

- наукові уявлення щодо змісту поняття «механізм забезпечення права пацієнта на медичну допомогу», яке інтерпретується інтегративно як комплексна система, що охоплює не лише статичні елементи у вигляді правових норм та визначених ними моделей правовідносин, а й динамічну сукупність інституційно-організаційних, технологічних (зокрема інструментів eHealth) та соціально-психологічних факторів (довіри, рівня правосвідомості), які у взаємодії забезпечують реальне, а не декларативне подолання бар'єрів доступу до медичної допомоги;

- правову природу інституту «інформованої згоди», яка являє собою не просто суб'єктивне право, а є ключовим правоутворюючим фактом, що активує весь механізм забезпечення прав пацієнта;

- погляди стосовно структури та змісту медико-правової норми, поглиблено концепцію її міжгалузевого характеру у сфері охорони здоров'я, що

поєднує публічні (управлінські, ліцензійні) та приватні (деліктні, договірні) елементи;

- концептуальні засади цивільно-правової відповідальності за медичні помилки, ґрунтуючись на аналізі європейського (зокрема французького та скандинавського) досвіду, зокрема вдосконалено підхід до розподілу тягара доказування (презумпція вини закладу у випадку «грубої помилки») та обґрунтовано необхідність переходу до позасудової системи безвинної компенсації (no-fault compensation) через створення спеціалізованих гарантійних фондів;

набули подальшого розвитку:

- ретроспективний аналіз еволюції права на медичну допомогу, зокрема поглиблено розуміння трансформації цього феномена від емпіричних і звичаєвих форм (дуалізм монастирської безоплатної та світської оплатної медицини в Київській Русі), через радянський етатистський підхід (де здоров'я розглядалося як ресурс держави) до сучасної плюралістичної партнерської моделі, що ґрунтується на принципах автономії та людської гідності;

- порівняльно-правові дослідження європейських систем медичного страхування та поглиблено аргументацію того, що їх ефективність базується не на формальному типі фінансування, а на фундаментальній аксіологічній тріаді (гідність, солідарність, автономія);

- пропозиції щодо гармонізації українського законодавства з *acquis communautaire* ЄС у сфері забезпечення права пацієнта на отримання медичної допомоги;

- обґрунтування необхідності впровадження системи обов'язкового страхування професійної відповідальності медичних працівників та доведено доцільність поетапного впровадження такого страхування, що має забезпечити не лише гарантоване відшкодування шкоди пацієнтам, а й викорінення практики так званої «оборонної медицини».

Теоретичне значення дисертаційного дослідження полягає у поглибленні положень теорії держави і права щодо правової природи, поняття та сутнісних ознак права пацієнта на отримання медичної допомоги, його місця в системі прав людини та механізмів його забезпечення. Отримані результати розширюють наукові уявлення про структуру та функціонування механізму забезпечення цього права, його дуалістичну природу, а також створюють підґрунтя для подальших теоретичних досліджень у сфері медичного права та соціальних прав людини.

Практичне значення результатів дисертації полягає у можливості їх використання:

- у науково-дослідній сфері -- як підґрунтя для подальших розробок проблем забезпечення прав пацієнтів у межах теорії держави і права, медичного права та порівняльного правознавства;

- у правотворчій діяльності -- як науково-теоретична основа для вдосконалення законодавства України щодо права пацієнта на отримання медичної допомоги, розробки спеціальних законів, нормативних актів та політик у сфері охорони здоров'я;

- у правозастосуванні -- для підвищення ефективності реалізації права пацієнта на медичну допомогу, оптимізації процедур досудового та судового

захисту, удосконалення механізмів медіації, контролю якості медичних послуг та запобігання порушенням прав;

· в освітньому процесі -- для підготовки та проведення лекцій, семінарів і практичних занять з дисциплін «Медичне право», «Правове регулювання охорони здоров'я в Україні», «Теорія держави та права», а також при розробці підручників і навчальних посібників з зазначених дисциплін.

5. Наукові публікації, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, повнота опублікування результатів дисертації

Основні положення дисертаційного дослідження викладені у 10 наукових публікаціях: 5 статей (з них 4 -- у наукових фахових виданнях України, включених до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України, 1 -- у закордонному виданні) та 5 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

· Гараєва З. Е. Гарантії права пацієнта на отримання медичної допомоги: порівняльно-правовий контекст. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 4 (18). С. 215--222.

· Гараєва З. Е. Захист права на здоров'я соціально вразливих груп населення в Україні. Наукові інновації та передові технології. 2023. № 12 (26). С. 227--235.

· Гараєва З. Е. Еволюція концепції прав пацієнта: контекст системи медичних гарантій. Національні інтереси України. 2025. № 8 (13). С. 397--408.

· Юсіфова С., Гараєва З. Е. Правове регулювання суспільних відносин у сфері охорони здоров'я: гносеологічний підхід. Альманах права. 2026. Вип. 17. С. 654--663.

· Гараєва З. Е. Право пацієнта на інформовану згоду як ключовий елемент медичних гарантій. Věda a perspektivy. 2025. № 5 (48). С. 259--264.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

· Haraieva Z. E. Protection of the right to health in socially vulnerable population groups in Ukraine (forced immigrants). Scientific Collection «InterConf» : proceedings of the 3rd Intern. sci. and pract. conf. «Recent Advances in Global Science» (Vilnius, Sept. 16-18, 2023). Vilnius : Vaiga, 2023. No. 170. P. 79-85.

· Гараєва З. Е. Гарантії права пацієнта на отримання медичної допомоги: порівняльно-правовий контекст. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку : матеріали XXIX Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тепліце, Чехія, 7 лют. 2023 р.). Київ : ВАДНД, 2023. С. 109-113.

· Гараєва З. Е. Протидія дискримінації жінок з вразливих соціальних груп (із ВІЛ-позитивним статусом). Захист соціально вразливих груп: міжнародний та національний виміри : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 19 жовт. 2023 р.). Київ : Академперіодика, 2023. С. 100-104.

· Гараєва З. Е. Гносеологія захисту прав пацієнтів та еволюція даного питання в правовому контексті. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку : матеріали XLV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Олександрополіс, Греція, 7 черв. 2024 р.). Київ : ВАДНД, 2024. С. 137-139.

· Гараєва З. Е. Гарантії та реалізація прав пацієнта: правові аспекти та етика. Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку : матеріали LIII Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кордова, Іспанія, 7 лют. 2025 р.). Київ : ВАДНД, 2025. С. 63-66.

6. Структура дисертації, логіка викладу її основних частин та обсяг дисертаційного дослідження

Структура дисертації зумовлена поставленою метою і завданнями дослідження та складається з анотації, вступу, трьох розділів, що об'єднують дев'ять підрозділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 242 сторінки, з яких основний текст становить 190 сторінок. Список використаних джерел налічує 343 найменування.

7. Особистий внесок здобувачки

Дисертаційне дослідження було здійснено авторкою самостійно, усі положення та висновки, сформульовані в дисертації, обґрунтовані особистими авторськими розробками з використанням для аргументації положень праць інших вчених, на які є обов'язкове відповідне посилання. У публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок авторки зазначено окремо.

8. Характеристика особистості здобувачки

Гараєва Зохла Ельбрусівна народилася 11 червня 1998 року.

Освіта: вища юридична, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016--2021, спеціальність "Право", кваліфікація "Магістр права", диплом МН № 08400546.

Хронологія трудової діяльності: 01.02.2021 – 31.05.2021 ПРАТ «Фармацевтична фірма «Дарниця», юрисконсульт (за сумісництвом); 01.06.2021 – 31.08.2021 – безробітна; 01.09.2021 – 31.10.2021 Адвокатське об'єднання «Адвокатська компанія «Соколовський і партнери», помічник адвоката; 01.11.2021 – 16.05.2022 – Адвокатське об'єднання «Юридична компанія «АКЦІО», помічник адвоката; з 17.05.2022 по теперішній час Адвокатське об'єднання «Юридична компанія «АКЦІО», адвокат.

На сьогоднішній день Гараєва З. Е. є аспіранткою відділу теорії держави і права Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України (з 01.10.2021 по теперішній час).

9. Оцінка мови та стилю дисертації

Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Текстове подання матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечує легкість та доступність їх сприйняття і відповідає стилю науково-дослідної літератури.

За результатами попередньої експертизи дисертаційного дослідження Гараєвої З. Е., а також вивчення повноти публікації основних результатів дослідження:

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Гараєвої З. Е. на тему: «Теоретико-правові засади права пацієнта на отримання медичної допомоги».

2. Визнати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Гараєвої Зохи Ельбрусівни характеризується єдністю змісту, містить наукові результати, що мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, що свідчить про особистий внесок здобувачки у розвиток юридичної науки, зокрема теоретико-правових засад права пацієнта на отримання медичної допомоги.

Подане до захисту дисертаційне дослідження Гараєвої З. Е. на тему: «Теоретико-правові засади права пацієнта на отримання медичної допомоги» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 03.04.2019 № 283, від 19.05.2023 № 502, від 03.05.2024 № 507), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 № 341, від 19.05.2023 № 502, від 03.05.2024 № 507).

3. Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Гараєвої Зохи Ельбрусівни на тему: «Теоретико-правові засади права пацієнта на отримання медичної допомоги» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»:

За - 9;

Проти - немає;

Утримались - немає.

Головуючий на засіданні:

завідувач відділу теорії держави і права

Інституту держави і права

імені В. М. Корецького НАН України,

доктор юридичних наук, професор,

член-кореспондент НАН України,

заслужений юрист України

Наталія ПАРХОМЕНКО

